

Els meus records d'En Crusafont

Miquel Crusafont als 18 anys.

Per Agustí Palau i Codonyers

Fa temps, ja fa una bona colla d'anys que vaig sentir per primera vegada, de boca d'un amic sabadellenc de soca-rel, aquell adagi que deia que "a Sabadell hi havia homes, dones i gorines". Vull creure que ara, això, no deu ser pas la bona veritat i que amb la gran munió de gent que durant gairebé quaranta anys de carrera ha arribat a "Sabadell" avui, a la ciutat, hi deu haver alguna cosa més que el que resa l'adagi. Segurament de tot i força!

Va ésser després, a prop dels anys seixanta, que per mi mateix vaig descobrir que a Sabadell hi havia homes, dones... i En Crusafont. I que, llavors, els espècimens més representatius ja no eren els parents d'en Maragall, ni els d'en Sardà i Salvany ni l'alcalde de torn. Per a representar Sabadell es bastava i es sobrava En Crusafont. Perquè si un prohóm sabadellenc d'aquella època assegurava que, arreu del món, en els camps industrial o mercantil quan anomenaves Sabadell tothom sabia que parlaves de Catalunya, en l'ample camp de la Cultura i en especial en el de la Paleontologia i altres ciències afins, en

tots aquests medis fer esment d'En Miquel Crusafont era fer esment de Sabadell, perquè aquell home savi i bo era un enamorat tan apassionat del seu poble que s'havia constituït, arreu i en tot moment, en l'ambaixador de la Ciutat.

***

El bo del cas és que al Miquel —així, sense anteposar-li cap article de respecte o d'honor— jo l'havia conegut essent un marrec de calça curta, a la meua casa materna de Cerdanyola. Condeixible d'uns meus cosins germans que aquella incivil guerra em va prendre —malaguanyats: tant que prometien!— en Crusafont freqüentava, sovint, aquella vila.

Fou un estiu; no recordo ben bé quin, però sé que era a començos dels anys 30. Va venir més d'un cop en Crusafont. Sortia d'excursió amb els meus cosins pels camps i vinyes i les muntanyes del terme. Jo llavors, com ja he dit, era encara una mica nas de mocs encuriós, però recordo bé aquells cap al tard quan arribaven de l'excursió i tot era xerinola, i tot era explicar els descobriments i l'emoció de l'aventura.

De vegades tornaven carregats de trossos i trossets de plats i olles, trobats a dalt d'un puig on n'hi havia una escampadissa; i es partien les troballes i les col·locaven ordenadament, amorosament, com qui endreça un tresor —i ho era!— damunt d'un entarimat que havien guarnit a la sala de dalt, a les golfes de la casa.

Altres vegades anaven cap els indrets del riu Major, tocant a Canaletes, i en tornaven bo i carregats d'uns "rocs" d'allò tan estrambòtics que en deien fòssils.

Jo els escoltava encuriós, bocabadat, amb uns ulls com unes taronges, perquè havia sentit dir, més d'un cop, als meus cosins que el seu amic, el Miquel, era un xicot molt instruït, molt llest i molt entès en totes aquelles coses. I feien, d'ell, només bocades.

D'aquells plats i olles deien, dels uns, que eren ibèrics; d'altres, romans; d'uns de gruixuts i esblanqueïts en deien **tegulas**; i d'uns d'arrodonits, que eren bocins de gerra. A mi, però, el que més m'intrigava eren unes pedres fines, molt polides, agrisades, com uns palets de riu, però rodones i de forma i mida com els ous de colom. N'havien trobades un qui-sap-lo a dintre d'unes gerres colgades al peu d'uns murs que deien que eren les muralles d'un poblet ibèric. I asseguraven que eren rocs per carregar les fones quan aquells ibers havien de defensar-se, semblantment a com ho feien els foners balearics dels quals ens parlava el mestre.

Això sí que m'agradava a mi, i molt! Més d'un cop em venien intencions de provar l'eficàcia d'aquells rocs, ficant-los dins del morriquet del meu mandró i veure com anaven, que amb els companys d'escola prou que hi jugàvem a apedregar-nos i més d'una vegada algun sortia amb el cap esgalabrat. (No us estranyi que aquell temps passés això, que jo penso que una tal afició ens devia venir d'herència, perquè diu la tradició que cap a les darreries del vuit-cents, els terrassencs i els sabadellencs encara s'apedregaven allà dalt a la Creu Alta, a les fites del terme. I es devien estomacar, i estomacar ben de valent, que n'hagi fet, la tradició, memòria!).

En Crusafont i els meus parents varen ésser els descobridors del poblat prehistòric del Turó de Guiera a Cerdanyola, que anys després uns universitaris barcelonins batejarien amb el nom de Turó de ca n'Oliver i l'explorarien més completament i amb adequada forma. Però heu de saber que quan els barcelonins hi van anar per primer cop, en Crusafont i el seu equip ja feia temps que n'havien tornat. I no sé per què, però el cor m'ho diu, que a ben segur que degué ésser el Miquel en persona qui els va assabentar del lloc on era aquell catau de la terrissa i aquells muralles amples i fermes.

Dels camps de l'Antolí en duien unes pedres esgrogueïdes com el fetge de vaca, rugoses i allargassades com una penca de bacallà. Deien que n'hi havia moltes en aquells indrets. I grans! I que eren ostres marines perquè el pla de l'Antolí havia estat alguns milions d'anys cobert per la mar blava. Això, a mi, ja em costava força més de creure-ho i si no hagués estat perquè ho deia el Miquel "aquell xicot tan instruït, tan llest" ben clar li hauria ventat, com es deia en aquell temps: —Va, vinga, no diguis gòfies; que tu ens vols engalipar!

(Permeteu-me un incís. Ja l'havia oblidada la paraula gòfia i ara, de cop, se m'ha acudit. Era tant d'aquest Vallès el mot, era tan nostre, que m'ha semblat que fóra bo de fer-ne esment. Volia dir "mentides, coses exagerades o inversemblants". Els diccionaris anoten **bòfia** amb el sentit de mentida i de policia, indistintament; però per a nosaltres gòfia i bòfia eren coses ben diferents. I la coneixença de la bòfia i similars no la vàrem fer fins uns quants anys després).

Tornem, però, a agafar el fil. Des de llavors em va quedar a la memòria aquell nom d'**ostrea crassíssima** amb què batejaren aquelles pedres allargassades. Jo me les afigurava com les "almejas" del vermut (llavors encara no en dèiem cloïsses ni copinyes) però més grosses, molt i molt més grosses, tenint en compte la mida de la closca. I jo pensava que a ben segur que amb un parell o tres d'aquelles ostres havia de poder-se fer, pel cap baix, un bon esmorzar i ben gustós.

* * *

Quan una bona colla d'anys després vaig tenir l'ocasió de tornar a establir lligams amb l'il·lustre sabadellenc, per a mi ja no podia ésser "el Miquel" ni "el Crusafont". Era un insigne home de ciència, un gran mestre, un acreditat investigador... Jo era tan poqueta cosa que no vaig voler travessar les fronteres del respecte i de l'admiració que ell em mereixia. Els anys seixanta el vós i encara més el vostè mantenien molt bé les seves prerrogatives.

A la primera entrevista, només en apuntar-li jo el record d'aquell estiu, En Crusafont va explicar-me, fil per randa, una bona pila d'anècdotes i de records. Amb quin goig revivia els meus parents i la meva casa materna!

Posteriorment, en les diverses visites relatives als seus treballs o als de l'Institut de Paleontologia, sempre em va atendre amb una cordialitat i

amb una senzillesa inoblidable. M'interessava tot el que feia referència a les troballes dels jaciments fòssils de Barberà que ell tant coneixia i que tant havia fet conèixer als cenacles científics del món de la cultura. Oh, com en sortia satisfet d'aquelles sessions! Com sabia fer-me entendre les més abstruses qüestions, els enigmes més indesxifrables...! Amb quin convenciment i amb quina fermesa us comunicava les seves conviccions més íntimes! I com les defensava! Encomanava l'entusiasme!

A propòsit d'això, encara recordo la seva darrera aparició a la televisió juntament amb un grup de científics nacionals i estrangers i amb quina fermesa públicament va manifestar, enfront d'altres opinions oposades,

que ell era un creacionista convençut. I aquesta afirmació, en uns temps d'agnosticisme en què no és costum de fer-la, era ja, per ella mateixa, una fermesa que sorprenia.

La seva intel·ligència polifacètica i la seva saviesa no el convertiren mai, com a d'altres científics, en un bufat, un prosaic, un pot d'orgulls i vanitat; ans al revés: havien fet d'ell un mestre eminent però alhora un home planer, amable, bonhomós, humil, generós, espiritual i d'una civilitat extrema. Justament els atributs que són inherents a tota serietà. A la senyoria que aureolava a En Miquel Crusafont, el mestre, l'amic, el savi.

Que al cel sia! Al cel aquell que ell tan bellament va definir com el Punt Alfa i pel qual va sospirar. ●

